

Sygn. akt VII U 76/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 maja 2016 r.

Sąd Okręgowy w Gdańsku VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSR del. do SO Jarosław Matuszczak

Protokolant: referent stażysta Magdalena Szczygieł

po rozpoznaniu w dniu 9 maja 2016 r. w Gdańsku

na rozprawie

sprawy z odwołania A. R.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

z dnia 30 października 2015 r. nr (...)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

o prawo do emerytury

I. zmienia zaskarżoną decyzję i przyznaje ubezpieczonej A. R. prawo do emerytury od dnia 30 września 2015 r.,

II. nie stwierdza odpowiedzialności organu rentowego za nie ustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji w sprawie.

Sygn. akt VII U 76/16

UZASADNIENIE

Decyzją z 30 października 2015 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. odmówił ubezpieczonej A. R. prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnym warunkach z uwagi na niespełnienie warunków nabycia tego prawa, przewidzianych przepisami ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2015 r. poz. 748 ze zm.), dalej: ustawa. Organ rentowy podał, iż nie uwzględnił ubezpieczonej do stażu pracy wykonywanej w szczególnych warunkach okresów pracy od dnia 17 sierpnia 1976 r. do dnia 08 września 1992 r. oraz od dnia 09 września 1995 r. do dnia 28 marca 1996 r. z wyłączeniem okresów urlopów bezpłatnych i zasiłków chorobowych w (...) Zakładach (...) w S. (następnie Fabryce (...) sp. z o.o. w S.), bowiem pracodawca nie podał w świadectwie wykonywania pracy w warunkach szczególnych z dnia 12 lipca 2000 r. pełnej podstawy prawnej tj. rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983 r. nr 8 poz. 43 dalej w uzasadnieniu przywoływane jako rozporządzenie) (**k. 37 akt rentowych**).

Odwołanie z dnia 08 grudnia 2015 r. od powyższej decyzji pozwanego organu rentowego wniosła ubezpieczona A. R., żądając przyznania prawa do świadczenia zgodnie z wnioskiem, wnosząc także o dopuszczenie dowodu z zeznań świadków na potwierdzenie rodzaju i charakteru wykonywanej przez nią w spornym okresie pracy (k. 2 akt sprawy).

W odpowiedzi z dnia 07 stycznia 2016 r. na odwołanie ubezpieczonej pozwany organ rentowy wniósł o jego oddalenie, podtrzymując stanowisko wyrażone w zaskarżonej decyzji (**k. 3 akt sprawy**).

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Ubezpieczona A. R., z zawodu obuwnik szwacz, urodzona dnia (...), z zawodu obuwnik szwacz, w dniu 30 września 2015 r. złożyła w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. wniosek emeryturę w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnym warunkach. Ubezpieczona nie jest członkiem Otwartego Funduszu Emerytalnego. Wymagany wiek 55 lat ubezpieczona ukończyła w dniu 20 września 2014 r.

Okoliczności bezsporne, vide: wniosek ubezpieczonej o prawo do emerytury z dnia 30 września 2015 r. – k. 1-4 akt rentowych

W toku postępowania przed organem rentowym ubezpieczona udowodniła według stanu na dzień 01 stycznia 1999 r. staż sumaryczny 22 lata, 1 miesiąc i 28 dni, w tym 16 lat, 7 miesięcy i 13 dni okresów składkowych oraz 5 lat, 6 miesięcy i 15 dni okresów nieskładkowych – jednakże nie udowodniła wymaganych 15 lat pracy w warunkach szczególnych..

Okoliczność bezsporna, vide: karta przebiegu zatrudnienia ubezpieczonej – k. 36 akt rentowych

Zaskarżoną w sprawie decyzją z dnia 30 października 2015 r. pozwany organ rentowy odmówił ubezpieczonej A. R. prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnym warunkach z uwagi na niespełnienie warunków nabycia tego prawa, tj. wobec nie udowodnienia wymaganego 15-letniego okresu pracy w szczególnych warunkach.

Okoliczność bezsporna, nadto: decyzja pozwanego o odmowie prawa do emerytury z dnia 30 października 2015 r. – k. 37 akt rentowych

W spornych okresach od dnia 17 sierpnia 1976 r. do dnia 08 września 1992 r. oraz od dnia 09 września 1995 r. do dnia 28 marca 1996 r. wnioskodawczyni A. R. była zatrudniona w pełnym wymiarze czasu pracy w (...) Zakładach (...) w S. (następnie Fabryce (...) sp. z o.o. w S., ostatecznie w upadłości) na stanowisku junaka (...), obuwnika formowacza oraz obuwnika montażysty. W powyższym okresie wnioskodawczyni stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywała prace związane ze szlifowaniem, klejeniem i wykańczaniem wyrobów przemysłu skórzanego – prace obuwnika-montażysty przy nanoszeniu kleju i sklejanium elementów wyrobów z użyciem klejów.

Łącznie w powyższym zakładzie pracy ubezpieczona zatrudniona była od dnia 01 lipca 1977 r. do dnia 30 czerwca 1999 r. Początkowa data wynikała z faktu zawarcia umowy o pracę, naukę zawodu lub przyuczenie do określonej pracy uczestnika (...).

Po zakończeniu zajęć wstępnych (90 godzin) jako junak Ochotniczego Hufca Pracy dla Młodocianych ubezpieczona odbyła praktyczną naukę zawodu obuwnika formowacza w okresie od dnia 17 sierpnia 1976 r. do dnia 30 czerwca 1977 r. Prace narażające na wdychanie oparów kleju zaczęła wykonywać dopiero od ukończenia 17 r.ż., tj. od 20 września 1976 r., przy czym podczas praktycznej nauki zawodu jako junak ubezpieczona pracowała stale i w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowiskach i tym samym oddziale (412) jakie zajmowała później jako obuwnik – formowacz, gdyż do wykonywania tego zawodu się przygotowywała.

Z dniem 01 lipca 1977 r., po ukończeniu praktycznej nauki zawodu i zdaniu egzaminu, ubezpieczona została zatrudniona na oddziale 412-2 zakładu pracy (tzw. oddział opracowania) na stanowisku obuwnika formowacza.

Całość prac odbywała się w zakładzie w ramach hali produkcyjnej, gdzie praca miała miejsce przy taśmie produkcyjnej – gdzie wykonywane były kolejne czynności: smarowanie klejem podeszw i obcasów, przybijanie obcasów, przybijanie blaszek, klejenie, prasowanie oraz obrabianie, smarowanie otoków. Wykonywała ona wszystkie elementy spodowe obuwia.

Ubezpieczona m.in. zajmowała się smarowaniem podpodeszw na maszynie za pomocą kleju typu butapren. Klej magazynowany był na produkcji w specjalnym kantorku.

Przy jednej taśmie produkcyjnej pracowało po kilka osób, łącznie ok. 80 osób na kilku taśmach produkcyjnych.

Pomiędzy pracownikami dochodziło do rotacji w zakresie stanowisk przy taśmie produkcyjnej obuwia, zgodnie z poleceniami mistrza (czynności zmieniane były niekiedy co kilka godzin), także w zakresie doraźnych zastępstw osób nieobecnych – stale była to jednak praca w tym samym oddziale, na tej samej hali, w oparach kleju, z powodu których pracownicy dostawali zawrotów głowy. Klejenie podeszw było stałą częścią pracy ubezpieczonej.

Podeszwy i obcasy obuwia najpierw były wykonywane i formowane na maszynie prasującej, a następnie klejone klejami o nazwach „butapren”, „premikol” oraz „AIB”.

Praca przy produkcji obuwia wykonywana była w pomieszczeniu ze słabymi wyciągam sufitowymi, w narażeniu na opary toksycznych klejów obuwniczych (wspomniane butapren, premikol, AIB) oraz pył powstający ze ścierania elementów obuwia.

Ubezpieczona otrzymywała dodatek do wynagrodzenia z tytułu wykonywania pracy w warunkach szczególnych: przez cały 1978 r. do lutego 1980 r., od lipca do grudnia 1980 r., przez większość 1981 i 1982 r., przez cały 1983 r., od stycznia do kwietnia 1984 r., od sierpnia do listopada 1985 r., przez część 1986, 1987 i 1988 r., od stycznia do września 1989 r., przez cały 1991 r. oraz do kwietnia 1992 r.

Razem z ubezpieczoną, na tożsamyh stanowiskach pracy obuwnika formowacza, pracowały w spornym okresie J. G. (zatrudniona w latach 1970-1996) oraz S. P. (zatrudniona od lat 70. XX wieku do 2000 r.) – które to osoby pracowały już w przedsiębiorstwie w momencie, w którym zatrudniła się tam ubezpieczona.

W okresach od dnia 09 września 1992 r. do dnia 08 września 1995 r. oraz od dnia 29 marca 1996 r. do dnia 28 marca 1999 r. ubezpieczona korzystała z urlopów wychowawczyh, odpowiednio na syna M. R. (urodzony dnia (...)) oraz córkę K. R. (urodzona dnia (...)).

Dowód: świadectwo pracy z dnia 30 czerwca 1999 r. – k. 9 akt rentowych, świadectwo wykonywania pracy w warunkach szczególnych z dnia 02 czerwca 1999 r. – k. 8 akt rentowych, akta osobowe i kartoteki zarobkowe – osobne koperty w aktach sprawy, kopie dokumentów z akt osobowych – k. 12-25 akt rentowych, dokumenty egzaminacyjne (protokół, karta i zaświadczenie – k. 40 – 43 akt osobowych, program zajęć praktycznych (...) w specjalności obuwnik – formowacz – k. 44 akt osobowych, umowa o pracę, naukę zawodu lub przyuczenie do określonej pracy uczestnika (...) k. 45 – 46, zgłoszenie – k. 47 – 48, zeznania świadków J. G. i S. P. – protokół skrócony k. 29-30 akt sprawy oraz ubezpieczonej (w części) – k. 30 – 31, protokół elektroniczny k. 32 akt sprawy

Sąd zważył, co następuje:

Stan faktyczny był bezsporny w części dotyczącej postępowania przed ZUS i przeprowadzonych wówczas dowodów jak również co do faktu zatrudnienia ubezpieczonej w zakładach (...) w S. (następnie Fabryce (...) sp. z o.o. w S., ostatecznie w upadłości). Spór dotyczył natomiast charakteru pracy ubezpieczonej, a dokładniej tego czy jej praca była pracą w szczególnych warunkach uprawniających do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym.

Stan faktyczny w spornej części Sąd ustalił na podstawie dokumentów prywatnych dotyczących przebiegu zatrudnienia ubezpieczonej zgromadzonej w aktach niniejszej sprawy, aktach rentowych pozwanego organu oraz aktach osobowych ubezpieczonej (wskazanych w protokole – k. 31) do spornego okresu, których prawdziwość i rzetelność co do zasady nie była przez żadną ze stron kwestionowana. Sąd również nie znalazł podstaw do podważenia jej wiarygodności z urzędu.

Wyjątkiem było świadectwo pracy w szczególnych warunkach, któremu sąd nie dał wiary, w części w jakiej stwierdzało ono, że praca była wykonywana przez ubezpieczoną w szczególnych warunkach od 17.08.1976 r., albowiem z wyliczeń sądu oraz z programu praktycznej nauki zawodu jak i zeznań ubezpieczonej wynikało, że praca ta była w rzeczywistości świadczona w sposób stały dopiero od 09.09.1976 r.

Podstawę ustaleń stanu faktycznego stanowiły także zeznania świadków J. G. i S. P., bowiem jako osoby obce, nie zainteresowane wynikiem postępowania, a jednocześnie zatrudnione w spornym okresie w tym samym zakładzie pracy. W ocenie Sądu zeznania te zasługują na wiarę, nie tyle co do dat, które były podawane w przybliżeniu ile charakteru pracy ubezpieczonej na zajmowanym przez nią stanowisku oraz przebiegu zatrudnienia. Zeznania świadków razem z pozostałym zgromadzonym w sprawie materiałem dowodowym, w tym wyjaśnieniami wnioskodawczynie, tworzą spójną całość.

Zasadniczo sąd też dał wiarę wnioskodawczynie, uznając, że jej praca jako junaka (...) tylko w pierwszych trzech miesiącach nie mogła zostać uznana za pracę w szczególnych warunkach. Z ówczesnych regulacji prawnych (omówionych w dalszej części) wynikało, że praca ta była tzw. praktyczną nauką zawodu i nie mogła być świadczona w pełnym wymiarze czasu pracy wtedy jeśli odbywały się zajęcia teoretyczne. Brak jest dokumentów wskazujących na czas trwania nauki. Natomiast w programie zajęć praktycznych (...) w specjalności obuwnik – formowacz (k. 44 akt osobowych), tygodniowy wymiar czasu pracy poświęconego na realizację programu tygodniowego zajęć praktycznych wynosił 46 godzin tygodniowo, co daje 8 godzin pracy od poniedziałku do piątku i 6 godzin pracy w sobotę. Program w części szczegółowej przewidywał na czynności zasadnicze (k. 44v akt osobowych, cz. C, pkt 3) czyli de facto pracę 1382 godziny, co po podzieleniu przez tygodniowy wymiar zajęć praktycznych daje 30,04 tygodnia, bez uwzględniania świąt i dni ustawowo wolnych od pracy. Poprzedzające je zajęcia przygotowawcze, polegające na wykonywaniu czynności na tym samym oddziale (412), gdzie istniały szczególne warunki miały trwać następne 460 godzin, czyli 10 tygodni. Biorąc pod uwagę, że egzamin końcowy praktycznej nauki zawodu miał miejsce 30.06.1977 r. a zgłoszenie do egzaminu 16.06.1977 r. (k.39 i 40 akt osobowych), ubezpieczona najpóźniej do 16.06.1977 r. musiała mieć odbyty wskazany 40 tygodniowy okres praktycznej nauki zawodu, co oznacza, że pracowała jako junak (...) 46 godzin tygodniowo na oddziale 412 od ok. 09.09.1976 r. Czyni to zatem wiarygodnym jej zeznania, iż po ok. 3 miesiącach od zostania junakiem (...) zaczęła pracę w pełnym wymiarze czasu pracy (licząc od 01.07.1976 r. tj. od zawarcia umowy z (...)).

Natomiast ubezpieczona niedokładnie określiła czas trwania praktycznej nauki zawodu na 9 miesięcy, gdy tymczasem z dokumentów wynika, że było to 10 miesięcy i 13 dni. Ubezpieczona nie pamiętała także egzaminu końcowego z nauki zawodu, którego data wynikała z dokumentów.

W świetle poczynionych ustaleń faktycznych odwołanie skarżącej A. R. jest zasadne i z tego tytułu zasługuje na uwzględnienie.

Przedmiotem niniejszego postępowania była kwestia ustalenia prawa ubezpieczonej do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnych warunkach. Wyniki przeprowadzonego przez Sąd postępowania dowodowego wykazały, że wnioskodawczynie legitymuje się wymaganym 15-letnim stażem pracy w szczególnych warunkach, co sprawia, iż stanowisko organu emerytalnego odmawiające wnioskodawcy prawa do wcześniejszej emerytury, nie jest słuszne.

Ogólne zasady nabywania prawa do emerytury dla ubezpieczonych urodzonych po 1948 r. zostały uregulowane w treści art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity Dz. U. z 2015 poz. 748 ze zm., dalej przywoływana jako ustawa), zgodnie z którym ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, tj. spełniają łącznie następujące warunki:

1)legitymują się okresem zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż: 65 lat dla mężczyzn, 60 lat dla kobiet,

2) mają okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej: 25 lat dla mężczyzn, 20 dla kobiet,

3) nie przystąpili do otwartego funduszu emerytalnego albo złożyli wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa.

Aktem wykonawczym, do którego odsyła ustawa w art. 184 pkt 1 odwołaniem do „przepisów dotychczasowych”, jest rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983 r. nr 8 poz. 43, dalej przywoływane w uzasadnieniu jako rozporządzenie). Stosownie do treści § 4 tego rozporządzenia pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki:

1) osiągnął wiek emerytalny wynoszący: 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn,

2) ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

W wykazie A – prac w szczególnych warunkach, których wykonywanie uprawnia do niższego wieku emerytalnego – stanowiącym załącznik do rozporządzenia, w dziale VII (W przemyśle lekkim) pod pozycją 14 wskazano: prace związane ze szlifowaniem, klejeniem i wykańczaniem wyrobów przemysłu skórzanego.

Wskazać również należy, iż zgodnie z przepisem § 2 ust. 1 i 2 powołanego wyżej rozporządzenia okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy.

Okresy pracy, o których mowa w ust. 1, co do zasady stwierdza zakład pracy, na podstawie posiadanej dokumentacji, w świadectwie wykonywania prac w szczególnych warunkach, wystawionym według wzoru stanowiącego załącznik do przepisów wydanych na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia, lub w świadectwie pracy (§ 2 ust. 2).

W postępowaniu przed sądem okresy zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przewidziane rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze mogą być jednakże ustalane także innymi środkami dowodowymi niż dowód z zaświadczenia z zakładu pracy, (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 1984 r., III UZP 6/84 oraz uchwała Sądu Najwyższego z dnia 21 września 1984 r. III UZP 48/84).

Bezspornym jest, iż ubezpieczona A. R. w dniu 20 września 2014 r. osiągnęła 55 rok życia. Wnioskodawczyni na dzień złożenia wniosku udokumentowała okres składkowy i nieskładkowy w wymiarze 20 lat, nie jest także członkiem Otwartego Funduszu Emerytalnego.

Przedmiotem sporu pozostawało ustalenie, czy za zatrudnienie w szczególnych warunkach - prace związane ze szlifowaniem, klejeniem i wykańczaniem wyrobów przemysłu skórzanego, stale i w pełnym wymiarze czasu pracy - uznać można było sporne okresy zatrudnienia ubezpieczonej od dnia 09 września 1976 r. (czwartek) do dnia 08 września 1992 r. oraz od dnia 09 września 1995 r. do dnia 28 marca 1996 r., a więc z wyłączeniem łączenia nauki zawodu z pracą (do 08 września 1976 r. oraz okresów urlopów bezpłatnych i zasiłków chorobowych, w (...) Zakładach (...) w S. (następnie Fabryce (...) sp. z o.o. w S.) – jako że pozwany wskazał, iż pracodawca nie podał w świadectwie wykonywania pracy w warunkach szczególnych z dnia 12 lipca 2000 r. pełnej podstawy prawnej tj. rozporządzenia.

W ocenie Sądu Okręgowego, fakt wykonywania przez ubezpieczoną pracy w szczególnych warunkach w spornych okresach znajduje potwierdzenie w zebranych w sprawie materiale dowodowym (świadectwo pracy, świadectwo wykonywania pracy w warunkach szczególnych, akta osobowe, kartoteki zarobkowe). Faktyczny rodzaj pracy ubezpieczonej został potwierdzony także zeznaniami świadków – współpracowników wnioskodawczyni ze spornych okresów zatrudnienia – którzy zgodnie wskazali, iż wnioskodawczyni stale i w pełnym wymiarze czasu pracy

wykonywała w warunkach szczególnych prace związane ze szlifowaniem, klejeniem i wykańczaniem wyrobów przemysłu skórzanego. Świadcowie J. G. i S. P. stanowili wiarygodne osobowe źródła dowodowe dla Sądu, ponieważ pracowali w zakładzie pracy okresach co do zasady pokrywających się z zatrudnieniem tam ubezpieczonej: świadek G. zatrudniona w latach 1970-1996 oraz świadek P. zatrudniona od lat 70. XX wieku do 2000 r. Obydwoje świadkowie pracowali na zbliżonych w stosunku do ubezpieczonej stanowiskach pracy obuwnika.

Nadto świadek G. wykonywała pracę w bezpośrednim sąsiedztwie ubezpieczonej i pamiętała, iż wnioskodawczyni pracowała na początku taśmy produkcyjnej, przy maszynie do klejenia. Świadcowie opisywali stanowiska pracy ubezpieczonej oraz wykonywane przez nią prace – której to pracy znali specyfikę, zakresy obowiązków i charakter wykonywanego zatrudnienia.

Oddzielnego omówienia wymaga zaliczenie do pracy w szczególnych warunkach części okresu praktycznej nauki zawodu junaka (...).

Jako junak Ochotniczego Hufca Pracy dla Młodocianych ubezpieczona odbyła praktyczną naukę zawodu obuwnika formowacza w okresie od dnia 01 lipca 1976 r. do dnia 30 czerwca 1977 r. Przedłożone świadectwo pracy z dnia 30 czerwca 1999 r. (k. 9 akt rentowych), jak również dokumenty z akt osobowych (umowa o pracę i praktyczna naukę zawodu z (...), dokumenty egzaminacyjne, karta obieguowa, zaświadczenia), wskazują, iż od 09 września 1976 r., był to okres wykonywania stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w warunkach szczególnych.

Zgodnie z §3 ust. 6 uchwały nr 185 Rady Ministrów z dnia 30 czerwca 1972 r. w sprawie ochotniczych hufców pracy Związku (...) (M.P. z 1972 r., nr 36, poz. 199) działalność hufców dla młodocianych powinna być rozwijana z zachowaniem przepisów ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu, przyuczaniu do określonej pracy, i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy (Dz. U. z 1958 r. Nr 45, poz. 226, z 1961 r. Nr 32, poz. 160 i z 1969 r. Nr 12, poz. 85).

Zgodnie z art. 13 ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. do której odsyłała cytowana uchwała, młodocianych w wieku powyżej lat 16 obowiązywał normalny czas pracy stosowany w zakładzie pracy. (ust. 2). 3. Do czasu pracy młodocianych (ust. 1 i 2) wliczano czas kształcenia określonego w art. 12 ust. 2 i 3 bez względu na to, czy nauka odbywa się w godzinach pracy czy poza godzinami pracy, jednakże w wymiarze nie większym niż 18 godzin tygodniowo. (ust. 2). Z zeznań ubezpieczonej wynikało, że teoretyczna nauka trwała przez ok. 3 miesiące. Jak jednak wspomniano przy ocenie jej zeznań, program praktycznej nauki zawodu w części szczegółowej przewidywał na czynności zasadnicze, czyli de facto pracę 1382 godziny, co po podzieleniu przez tygodniowy wymiar zajęć praktycznych, wynoszący zgodnie z regulaminem 46 godzin, daje 30,04 tygodnia, bez uwzględniania świąt i dni ustawowo wolnych od pracy. Natomiast zajęcia przygotowawcze, polegające na wykonywaniu czynności na tym samym oddziale (412), gdzie istniały szczególne warunki miały trwać następne 460 godzin, czyli 10 tygodni. Biorąc pod uwagę, że egzamin końcowy praktycznej nauki zawodu miał miejsce 30.06.1977 r. a ogłoszenie do egzaminu 16.06.1977 r. (k.39 i 40 akt osobowych), ubezpieczona najpóźniej do 16.06.1977 r. musiała mieć odbyty wskazany 40 tygodniowy okres praktycznej nauki zawodu polegającej na rzeczywistej pracy w szczególnych warunkach, oznacza to, że ubezpieczona pracowała jako junak (...) w pełnym wymiarze czasu pracy stale w szczególnych warunkach na oddziale 412 od 09.09.1976 r. W tym miejscu wskazać należy, że tygodniowy wymiar czasu pracy - zajęć praktycznych wynosił 46 godzin tygodniowo, co daje 8 godzin pracy od poniedziałku do piątku i 6 godzin pracy w sobotę, a zatem tyle ile ówczesny pełny wymiar czasu pracy.

Rozważyć przy tym należy, czy zgodnie z ówczesnym prawem praca (praktyczna nauka zawodu) mogła być w ogóle wykonywana i w pełnym wymiarze czasu pracy.

Zasadniczo zgodnie z pkt 157, działu XIII (prace wzbronione w przemyśle odzieżowo-galanteryjnym) załącznika (wykazu prac wzbronionych młodocianym) do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 26 września 1958 r. w sprawie wykazu prac wzbronionych młodocianym (Dz.U. z 1958 r., nr 64, poz. 312 ze zm.), zatrudnianie młodocianych obojga płci w wieku od 14 do 18 lat było zabronione przy następujących pracach w przemyśle obuwniczym (obuwie skórzane, gumowe i tekstylne): obcinanie drewnianych obcasów, wysuwanie kopyt z obuwia, **obsługa maszyn**

i urzędzeń wymagających od pracowników dużego wysiłku fizycznego, niebezpiecznych lub z których wydzielają się przy produkcji: pył, szkodliwe pary lub gazy, np. maszyn do ćwiekowania, glazowania, siekania, prasowania, śrubowania, poklepywania, kołkowania, ścieniania, frezowania itp.; prace ręczne, wymagające dużego wysiłku fizycznego.

Jednakże §1 ust. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 25 lipca 1959 r. w sprawie zezwolenia na zatrudnianie młodocianych w wieku powyżej 16 lat przy niektórych rodzajach prac wzbronionych (Dz. U. z 1959 r., nr 44 poz. 275 ze zm. z 1973 r.) wydanym na podstawie art. 15 ust. 2 ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu, przyuczaniu do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy (Dz. U. Nr 45, poz. 226), zezwolono na zatrudnianie młodocianych w wieku powyżej 16 lat przy niektórych rodzajach prac wzbronionych, określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 26 września 1958 r. w sprawie wykazu prac wzbronionych młodocianym (Dz. U. Nr 64, poz. 312), w zakresie potrzebnym do nauki zawodu lub odbycia wstępnego stażu pracy. W załączniku (WYKAZ ODSTĘPSTW OD WYKAZU PRAC WZBRONIONYCH MŁODOCIANYM DLA CELÓW NAUKI ZAWODU LUB WSTĘPNEGO STAŻU PRACY), wskazano, że w zakresie nauki zawodu obuwnika przemysłowego - zezwala się na zatrudnianie młodocianych przy pracach objętych poz. 157 wykazu prac wzbronionych młodocianym.

Wprawdzie z § 3. ust. 1 tego rozporządzenia wynikało, że zatrudnianie młodocianych przy pracach, o których mowa w § 1, nie może mieć charakteru pracy ciągłej, lecz powinno ograniczać się tylko do zaznajomienia młodocianego z czynnościami podstawowymi, niezbędnymi do wykonywania zawodu, jednakże jak wynika z przeprowadzonego postępowania dowodowego w szczególności programu zajęć praktycznych (...) wyznaczających ramy godzinowe, okresu faktycznej praktycznej nauki zawodu (niecały rok) i zeznań ubezpieczonej, wynika, że zapis ten obchodzono poprzez powierzanie różnych rodzajowo czynności w ciągu jednego dnia, które jednak były wykonywane przez obuwników – formowaczy oraz w tym samym pomieszczeniu, z narażeniem na opary kleju.

Nie istniała zatem jakakolwiek przesłanka pozwalająca wykluczyć ten okres pracy z tzw. stażu pracy w szczególnych warunkach, ani ze względu na wymiar czasu pracy ani brak stałego jej wykonywania.

Z dniem 01 lipca 1977 r., po ukończeniu praktycznej nauki zawodu, ubezpieczona została zatrudniona na oddziale 412-2 zakładu pracy (tzw. oddział opracowania) na stanowisku obuwnika formowacza i pracowała na tym stanowisku do dnia 30 czerwca 1999 r.

Na podstawie zeznań świadków i ubezpieczonej Sąd Okręgowy ustalił, iż całość prac odbywała się w zakładzie w ramach hali produkcyjnej, gdzie praca (a wcześniej praktyczna nauka zawodu) miała miejsce przy taśmie produkcyjnej – gdzie wykonywane były kolejne czynności: smarowanie klejem podeszw i obcasów, przybijanie obcasów, przybijanie blaszek, klejenie, prasowanie oraz obrabianie, smarowanie otoków. Wykonywała ona wszystkie elementy spodowe obuwia. Przy jednej taśmie produkcyjnej pracowało po kilka osób, łącznie ok. 80 osób na kilku taśmach produkcyjnych.

Ubezpieczona m.in. zajmowała się smarowanie podpodeszw na maszynie za pomocą kleju typu butapren. Klej magazynowany był na produkcji w specjalnym kantorku. Pomiędzy pracownikami dochodziło do rotacji w zakresie stanowisk przy taśmie produkcyjnej obuwia, zgodnie z poleceniami mistrza (czynności zmieniane były niekiedy co kilka godzin), także w zakresie doraźnych zastępstw osób nieobecnych – stale była to jednak praca w oparach kleju, z powodu których pracownicy dostawali zawrotów głowy. Klejenie podeszw było integralną i stałą częścią pracy ubezpieczonej. Podeszwy i obcasy obuwia najpierw były wykonywane i formowane na maszynie prasującej, a następnie klejone klejem typu butapren.

Należało również uwzględnić okoliczność, iż praca w całości procesu technologicznego przy produkcji obuwia wykonywana była w pomieszczeniu ze słabymi wyciągam sufitowymi, w narażeniu na opary toksycznych klejów obuwniczych (butapren, premikol, AIB) oraz pył powstający ze ścierania elementów obuwia.

Potwierdzeniem powyższego niejako przez samego pracodawcę – poza wystawieniem świadectwa wykonywania pracy w warunkach szczególnych – jest uwzględniony przez Sąd fakt, iż ubezpieczona otrzymywała dodatek do wynagrodzenia z tytułu wykonywania pracy w warunkach szczególnych: przez cały 1978 r. do lutego 1980 r., od lipca do grudnia 1980 r., przez większość 1981 i 1982 r., przez cały 1983 r., od stycznia do kwietnia 1984 r., od sierpnia do listopada 1985 r., przez część 1986, 1987 i 1988 r., od stycznia do września 1989 r., przez cały 1991 r. oraz do kwietnia 1992 r. (co wynika z oryginalnych kartotek zarobkowych, złożonych do akt sprawy i wskazuje w praktyce na regularność przyznawania pracownikowi w/w składnika wynagrodzenia).

Mając na uwadze powyższe zgromadzony w sprawie materiał dowodowy, Sąd Okręgowy uwzględnił ubezpieczonej do stażu pracy w warunkach szczególnych sporne okresy zatrudnienia od dnia 09 września 1976 r. do dnia 08 września 1992 r. oraz od dnia 09 września 1995 r. do dnia 28 marca 1996 r. jako okres pracy związanej ze szlifowaniem, klejeniem i wykańczaniem wyrobów przemysłu skórzanego – czyli wykonywaniu obowiązków obuwnika formowacza.

Na takie właśnie prace wprost wskazał pracodawca w świadectwie pracy w warunkach szczególnych z dnia 02 czerwca 1999 r. (k. 8 akt rentowych) – gdy wskazał na wykaz A dział VII pozycję 14 (prace związane ze szlifowaniem, klejeniem i wykańczaniem wyrobów przemysłu skórzanego) punkt 1 (obuwnik - montażysta [przy ścieraniu, ścienianiu i szlifowaniu elementów wyrobów]) i 4 (obuwnik - montażysta (przy formowaniu cholewek, ćwiekowaniu i przesywaniu obuwia [dublowaniu]) załącznika do zarządzenia nr 19 Ministra Przemysłu Chemicznego i Lekkiego z dnia 6 sierpnia 1983 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w zakładach pracy resortu przemysłu chemicznego i lekkiego (Dz. Urz. MG. z 1983 r. nr 1 poz. 2).

Niewątpliwie więc – wbrew twierdzeniom pozwanego zawartym w uzasadnieniu spornej decyzji – ubezpieczona wykazała w niniejszym postępowaniu, iż zajmowała się wykonywaniem poszczególnych czynności w ramach procesu produkcyjnego obuwia przy wykonywaniu elementów spodowych obuwia, w tym klejeniem, wykańczaniem, montowaniem, formowaniem podeszw i obcasów.

Sąd Okręgowy w powyższym zakresie miał także na uwadze, iż na stanowisko pracy obuwnika, obuwnika montażysty, obuwnika formowacza wskazywała oryginalna dokumentacja w postaci akt osobowych (angaże z szeregu okresów: czerwca 1977 r., kwietnia 1980 r., września 1995 r., marca 1985 r., kwietnia i sierpnia 1991 r., kwietnia 1992 r. oraz marca 1999 r.), a więc wskazując wprost na charakter pracy z nawiązaniem do, cytowanego powyżej, zarządzenia resortowego (wykaz A dział VII pozycja 14).

W tym miejscu wskazać należy, iż zarządzenia resortowe – w tym wskazywane powyżej zarządzenie – nie stanowią źródeł powszechnie obowiązującego prawa, i stanowią jedynie pomocnicze akty prawa niższego rzędu oraz dokumenty dotyczące jedynie konkretnych zakładów pracy, do których odwoływali się poszczególni pracodawcy, wskazując w dokumentacji pracowniczej (świadectwach wykonywania pracy w warunkach szczególnych) na rodzaje wykonywanej przez pracowników pracy. Kluczowym i podstawowym dokumentem w tym zakresie pozostaje cytowane powyżej rozporządzenie. W tym zakresie, sąd w składzie rozpoznającym sprawę podziela pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy, iż źródłem prawa do emerytury za pracę w szczególnych warunkach jest ustawa z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS i rozporządzenie z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43 ze zm.). Nie jest nim natomiast zarządzenie resortowe, jako że nie stanowi źródła prawa (art. 87 Konstytucji). Wykazy resortowe wydane na podstawie § 1 ust. 2 i 3 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze mają charakter informacyjny, techniczno - porządkujący, uściślający oraz mogą mieć znaczenie w sferze dowodowej, stanowiąc podstawę domniemania faktycznego (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 2012 r., I UK 403/11).

Na marginesie jedynie Sąd Okręgowy wskazuje jednak, iż co prawda, wykazy resortowe mają charakter jedynie informacyjny, techniczno-porządkujący i uściślający, jednakże z faktu, że właściwy minister, kierownik urzędu centralnego lub centralny związek spółdzielczy w porozumieniu z Ministrem Pracy, Płac i Spraw Socjalnych ustalił w podległych i nadzorowanych zakładach pracy, że dane stanowisko pracy jest stanowiskiem pracy w szczególnych

warunkach, może płynąć domniemanie faktyczne (art. 231 k.p.c.), że praca na tym stanowisku w istocie wykonywana była w takich warunkach i odwrotnie, brak konkretnego stanowiska pracy w takim wykazie może - w kontekście całokształtu ustaleń faktycznych - stanowić negatywną przesłankę dowodową (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2010 r., II UK 218/09; podobnie wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 2011 r., I UK 164/11).

W ocenie Sądu Okręgowego, wobec udowodnienia wykonywania stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w warunkach szczególnych, ubezpieczona A. R. spełniła wszystkie przesłanki dla nabycia emerytury w obniżonym wieku, ponieważ osiągnęła 55 rok życia, na dzień złożenia wniosku udokumentowała okres składkowy i nieskładkowy w wymiarze 20 lat, nie przystąpiła do otwartego funduszu emerytalnego, a także spełniła przesłankę udokumentowania stażu co najmniej 15 lat pracy wykonywanej w szczególnych warunkach.

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Okręgowy, na zasadzie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. i na podstawie przywołanych wyżej przepisów zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał ubezpieczonemu prawo do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach od dnia 30 września 2015 r. (tj. od dnia złożenia wniosku jako daty spełnienia ostatniej przesłanki) o czym orzekł w punkcie I wyroku.

W punkcie II, działając na podstawie art. 118 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Sąd wnioskując a contrario, nie stwierdził odpowiedzialności pozwanego organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji, mając na uwadze fakt, że dopiero wynik przeprowadzonego w sprawie postępowania dowodowego przeprowadzonego przez Sąd pozwolił na poczynienie wiążących ustaleń w przedmiocie charakteru pracy jaką wnioskodawca wykonywał w trakcie zakwestionowanego przez organ rentowy okresu zatrudnienia.